

การรำประกอบเพลงพื้นบ้าน จังหวัดลำปาง

การรำประกอบเพลงพื้นบ้าน หมายถึง การนำท่าทางการรำรำต่าง ๆ ทางนาฏศิลป์และลีลาการรำแบบพื้นบ้านมาใช้รำประกอบกับเพลงพื้นบ้านที่มีอยู่ในท้องถิ่น ซึ่งจัดเป็นการแสดงพื้นบ้านอย่างหนึ่ง

การร้องเพลงและการรำรำ เป็นกิจกรรมที่เราพบเห็นอยู่เสมอในงานรื่นเริงของคนไทยตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน การพบปะสังสรรค์และการร่วมกิจกรรมรื่นเริงต่างๆ ของคนในชุมชนเป็นอีกวิธีหนึ่งในการผ่อนคลายความเครียด คนไทยทุกภาคนิยมร้องเพลงมาแต่โบราณ นอกจากเพลงไทยมีการขับร้องและทำนองดนตรีที่ไพเราะแล้วยังมีการเคลื่อนไหวร่างกายที่งดงามมีศิลปะ ซึ่งก็คือการรำรำ เป็นการเคลื่อนไหวร่างกายที่สอดคล้องและสัมพันธ์กัน โดยดัดแปลงมาจากการเคลื่อนไหวของธรรมชาติรอบตัวและการเคลื่อนไหวตามการแสดงอารมณ์ ความรู้สึกของมนุษย์แล้วพัฒนามาเป็นท่ารำตามนาฏยศัพท์ เช่น จีบหงาย จีบคว่ำ ตั้งวงบน ตั้งวงล่าง และถัดเท้าเป็นต้น เมื่อนำท่าทางการเคลื่อนไหว การรำรำมาผสมผสานกับเสียงขับร้อง ทำนองดนตรีก็จะทำให้เกิดความงดงามมากขึ้น ซึ่งเราเรียกการผสมผสาน การรำรำกับเสียงขับร้องเพลง และทำนองดนตรีนี้ว่า การรำรำประกอบเพลง หรือเรียกตามศัพท์ทางนาฏศิลป์ไทยว่า ระบำ รำ ฟ้อน โดยสามารถประดิษฐ์ท่ารำประกอบเพลง หรือนำท่ารำตามนาฏยศัพท์มาดัดแปลงให้มีความสอดคล้องสัมพันธ์กับเนื้อหาของเพลงได้

(โกวิท ประวาลพุกษ์ , 2544 : 71)

นาฏศิลป์พื้นบ้าน เป็นการละเล่นที่แสดงออกถึงวัฒนธรรมตามธรรมชาติ ทั้งขนบธรรมเนียม ประเพณี ความเชื่อและการร้องเล่น ซึ่งเป็นไปโดยอิสระไม่มีแบบแผนมากนัก ต่อมาได้มีการปรับปรุงท่ารำ รูปแบบการแปรแถว และการแต่งกายให้สวยงามมากขึ้น เพื่อการเหมาะสมต่อการแสดงบนเวที แต่ยังคงรักษาเอาไว้ซึ่งเอกลักษณ์ทั้งลีลาท่ารำ เครื่องดนตรี ทำนองเพลง และเครื่องแต่งกาย

(วีระศิลป์ ช้างขุน และคณะ, 2544 : 84)

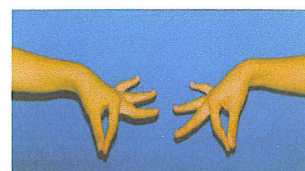
ทำรำพื้นฐานการแสดงพื้นบ้านจังหวัดลำปาง

ทำรำพื้นฐานการแสดงพื้นบ้านจังหวัดลำปาง เป็นรูปแบบของการฟ้อนรำของชาวเหนือ ในกรณีของจังหวัดลำปางนั้น คือ “การฟ้อนเมือง” ซึ่งมีลักษณะเฉพาะตัว มีพื้นฐานมาจากศิลปะมีการร่ายรำเรียกว่า “การฟ้อนเจิง(เชิง)” อันเป็นศิลปะการต่อสู้ป้องกันตัว ที่มีท่าการฟ้อนด้วยมือเปล่า และการฟ้อนกับอาวุธต่างๆ ลักษณะท่าทางที่ใช้ในการร่ายรำ สามารถสื่อกันได้ดีกับลีลาท่าเรียวทั่วไป ซึ่งมีอยู่ในการฟ้อนต่างๆ ของเมืองเหนือ เช่นการฟ้อนสาวไหม ฟ้อนเล็บ และชุดการแสดงรุ่นใหม่ ที่พัฒนาออกมาเป็นฟ้อนสไบ ฟ้อนจ๋องสไบกำเบ้อ ฟ้อนระบำตำนานป้านฝ่าย ฯลฯ โดยเฉพาะที่จังหวัดลำปาง ซึ่งอาจารย์ศักดิ์ รัตนชัย อาจารย์ประจำหัวหน้าสำนักจุมสะหรี วัดกู่คำ จังหวัดลำปาง ได้รวบรวมไว้สามารถประมวลได้ดังนี้

ลักษณะมือ ส่วนใหญ่จะทำมือแบ ม้วน-วน เข้า-ออก ธรรมดาหรือทำมือเป็นอุ้งสไสน้ำ

1. การจีบ

ใช้นิ้วหัวแม่มือและนิ้วชี้ติดกัน
นิ้วที่เหลือกรีดออก

2. การกวัก - ม้วนมือ

แบมือลักษณะตัก, กวักน้ำเข้า
หาตัว แล้วพลิกมือออก

3. การชักเหน็บศอกมือ

งอแขนทั้งสองข้าง ยื่นแขนไป

ด้านหน้าเล็กน้อย แขนมือ

ย่อเข่าลงให้มากที่สุด พร้อมทั้งชักมือทั้งสอง

เหน็บไว้ที่ข้างเอว ดันศอกไปด้านหลังให้สุด ใช้หัวแม่เท้าข้างใดข้างหนึ่ง จิกที่พื้น โกลักับเท้าอีกข้าง เปิดส้นเท้า

4. การฮายมือ(กรายมือ)

หงายมือทั้งสองไว้ข้างลำตัว ด้านใด
ด้านหนึ่ง แล้ววาดมือทั้งสอง จาก
ด้านหนึ่งมาอยู่อีกด้านหนึ่ง

5. การฟ้อนมือ

เป็นลักษณะของการรำรำโดยม้วน –
วนมือจีบเข้าหาลำตัว แล้วคลายมือ
ออก สลับกันไปเรื่อย ๆ ทั้งสองมือ
โยกตัวตามจังหวะ พร้อมทั้งลอยหน้า
ลอยตาตามไปด้วย

6. การฟายมือ

แบมือยกขึ้น – ลงสลับกัน ขณะที่
ยกมือให้วนมือเข้าหาตัวแล้วดันออก
ให้เคลื่อนไปเป็นวง

7. การสาวมือจีบ

จีบมือแล้วปล่อยจีบ
ยกมือขึ้น - ลงสลับกัน

8. การไวน ไวนวง ไวนตุ้มวง

มือข้างหนึ่งชักเหน็บศอกมือ
ใช้มืออีกข้างม้วนมือและวนแขน
เป็นวงกลมให้ขนานกับพื้น
ด้านข้างลำตัว แล้วชักเหน็บศอกมือ

9. การเกี่ยวเกล้า

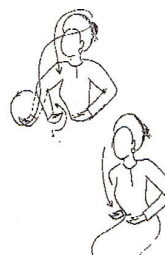
มือข้างหนึ่งชักเหน็บศอกมือ

มืออีกข้างหนึ่งกวักมือมน

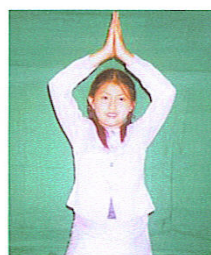
เข้าข้างเอว แล้ววาดวนออก

ขึ้นไปวนรอบเหนือศีรษะ

แล้วนำมาลงมาชักเหน็บศอกเอว

10. การยอพนมตั้งเกล้า เป็นท่าไหว้ ที่ได้จากภาพประติมากรรมฝาผนัง ที่วัดนาแสง จังหวัดลำปาง มือทั้งสองจีบคว่ำข้างลำตัว ดึงมือจีบได้ขึ้นไปข้างลำตัวให้เลยไปชนกันที่ทำยทอย ประกบมือกัน ยกขึ้นสูงเหนือศีรษะ แล้วลดมือลงมาพนมไว้ที่หน้าอก

ลักษณะลำตัว - เท้า

ลักษณะของลำตัวจะเป็นรูปตัว S โดยการใช้เอวเป็นหลัก แล้วยกสะโพกให้สูงขึ้นเรียกว่า ยอเยว หรือ ยอเยแวน

1. การยืน

ยืนแบบขัดตีนกา คือ ยืนลาดเข่า ไขว้ขาให้ขัดกัน
ย่อตัวให้ต่ำลงมากที่สุด

2. การจิติน(จิกเท้า) ย่อตัว

ใช้หัวแม่เท้าข้างหนึ่งจิกใกล้กับเท้าอีกข้างหนึ่ง

3. การติดบ่วงจีน

ย่อตัวลง พร้อมกับติดเท้าข้างหนึ่งขึ้นอย่างรวดเร็ว แล้ววางลงทันที

4. การส่วยวงว้าย(หมุนรอบตัวเอง)

เป็นท่าแม่ขุมเชิงอว้ายผัดงว้าย เริ่มด้วยการ
ก้าวเท้าซ้าย แล้วก้าวเท้าขวา ปาดเฉียงไป
ข้างหน้าเหนือเท้าซ้าย หมุนตัว วาดเท้าซ้าย
เฉียงลงหลังเท้าขวาให้มากที่สุด เปิดส้นเท้า
น้ำหนักตัวอยู่บนเท้าขวา ปิดหมุนตัว - หมุนเท้า
หันหน้ากลับมาอยู่ด้านเดิม

